

ƏDƏBİYYATŞÜNASLIQ

UOT 5718.01

ARTUR KONAN DOYL VƏ DETEKTİV JANR
Həkimlikdən yazıçılığa doğru

Q.İ.ƏHMƏDOV
Bakı Dövlət Universiteti
gabil@lan.ab.az

Məqalə ingilis yazıçısı Artur Konan Doyleun yaradıcılığının detektiv aspektini əks etdirən ikinci məqalədir. Müəllifin bu mövzuda bir sıra məqalələri dərc olunmuşdur.

Açar sözlər: ruh, sərgüzəşt, cinayət işi, maddi yardım, dövrü əhatə etmək, faktlara istinad etmək

Artur Konan Doyleun dünyanın ən görkəmli ədibi səviyyəsinə qalxması, onun yaratdığı Şerlok Holms obrazının isə ən kamil personaj şöhrəti qazanmasından ötrü keçilən inkişaf yolunu araşdırmağa davam edərkən aşağıdakı bioqrafik təfərrüatları da nəzərdən keçirmək son dərəcə zəruridir. Yazıcının atası Çarlz Doyl 1855-ci ildə Meri Foli ilə ailə həyatı quraraq tezliklə Edinburq şəhərində illik həcmi 220 funt olan kiçik məvaciblə şəhərin baş memarı təyin edilir. 1859-cu ilin 22 mayında isə onların oğlu Artur dünyaya göz açır. Hələ kiçik yaşlarından İrland katolisizmi ruhunda tərbiyə alan gələcək yazıçıya anası öz yaxın əqrəbasından Nil çayı üzərində döyüşmüş admiral Folinin və Vaterloo altında Napoleona qarşı müharibədə İrland diviziyasına komandanlıq etmiş Ser Denis Pek haqqında arabis söz açır, öz qardaşı Mişel Konanın isə Parisdə “Bədii jurnal” dərc etməsindən bəhs edir. İlk gəncliyində fransız dili kollecini bitirmiş bu qadın dünyaya daha üç uşaq gətirir.

Arturun ata babası Con Doyl məşhur tənqidçi-karikaturist kimi özünün Londondakı “Kembric-Terras” mülkündə Skotu, Dizraelini, Tekkereyi, Kolerici, Vodzvorsu, Rozettini, Leveri və bir çox digərlərini qəbul edər və ədəbi

* I məqalə Azərbaycan Xarici Dillər Universitetinin Elmi Xəbərlərinin №3, 2014 nömrəsində dərc olunmuşdur.

mühitin hadisələri barədə onlarla uzun-uzadı söhbətlər aparardı. Gələcəkdə həmin ədəbi mühit onun kiçik oğlu Çarlzın övladı olan nəvəsi Arturu da böyük bir qüvvə ilə cəlb edəcəkdə. Çarlzın özündən böyük daha üç qardaşı Riçard, Henri, Ceyms də firçanı və karandaşı ustalıqla işlədə bildiklərindən özlərinə qazanc və şöhrət gətirə bilmişdilər. Onların bacıları Annet isə həmişə qardaşı oğlu Arturun öz dərslərinə nə dərəcədə səy göstərməsi ilə maraqlanırdı.

Lankaşir qraflığında yerləşən və şagirdlərin daimi olaraq qaldıqları Stoniherst kollecində izuit atalar sərt nizam-intizam qoyduqlarından, daxili qaydaları azca da olsa pozmaq üstündə rezin dəyənəklə müdavimlərin əlləri üstünə vurulan zərbələr onları daimi yüksək mütəşəkkilliyə dəvət edirdi. Fənləri uğurla mənimsəyən Artur tarix elminə xüsusi maraq bəslədiyindən, Lord Makoleyin üç kitabını 1873-cü ildə müstəsna bir həvəslə oxumuşdu. Bunlar “Qədim Roma balladaları”, “Təcrübələr” və xüsusi bir pafos və qürur hissi ilə yazılmış “İngiltərə tarixi” sərlovhəli cildlər idi. Həmin əsərlərin təsirini Arturun bütün ömrü boyu özündə daşması sonrakı dövrlərdə onun tarixi janrda bir neçə qiymətli roman yazmasına rəvac verəcəkdir (1).

Lakin məktəb günlərində onun həyatının digər ən əlamətdar hadisələri arasında həmin ilin qış tətili zamanı əmisinin dəvəti ilə Londona gəlib ölkə paytaxtı ilə tanış olması da vardı. Sonralar Şerlok Holmsı milli səhnəyə gətirəcək dahi ingilis aktyoru Henri İrvinqin ifasında “Litseum” teatrında “Hamlet” tamaşasına baxması onda ingilis mühitində haqq-ədalətin hər səviyyədə gözlənilməsinə dərin hörmət doğurursa, Vest-Minister Abbatlığı adlanan əzəmətli kilsədə Makoleyin qalıqlarını ziyarət etmək gənc Arturda şücaətlərlə dolu klassik ingilis mədəniyyətinə məhəbbət yaradır. Onun Madam Tüssonun mum heykəllər müzeyində dəhşətlər otağı və qatillərin mulyajları olan guşəyə tamaşa etməsi bu yeniyetmə oğlanın ürəyində mərd insanlar vətəninə yaşayan canı və qatillərə qarşı nəinki nifrət yaradır, hətta onlarla mübarizə apara bilmək üçün kamil üsulların olub-olmamasına aid qəlbinin ən dərin qatında doğmuş sual onu daim narahat edir.

1875-ci ildə onun yazılı şəkildə verdiyi buraxılış imtahanlarının nəticələri Londonda qiymətləndirilir. 14 şagirddən 13-ü məktəbi uğurla bitirir. Onların içərisində bir neçəsi xaricdə daha bir il oxumağa layiq görülür. Belələrindən biri olan Artur Avstriyanın Felkirx əyalət şəhərində bir illiyə fəlsəfəni və alman dilini daha mükəmməl mənimsəmək üçün seçilib ayrılır. Evdə isə onun öz doğma şəhəri Edinburqdakı universitetdə təbabət öyrənməsi qərarı qəbul edilir. Buna onu yönəldən onların ev həkimi və gənc Artura bir neçə il dərin təsir göstərmiş doktor Brayən Uoller olmuşdu. Bu adam uşağa son illər təbabətə aid çoxlu qiymətli kitablar göndərmişdi.

Ali məktəbə daxil olma ərəfəsində o, detektiv janrın atası Edqar Alan Po yaradıcılığı ilə yaxından tanış olur, onun əsərlərindən bir neçəsini hər axşam şam süfrəsinin yığılmasından sonra ucadan ailəvi dairədə qiraət edir. Tələbə olmaq ərəfəsində Artur öz dayısı Mişel Konanın Parisdəki evinə qonaq gəlir. Təربiyəsi, mənşəyi və instinkləri Arturu Fransaya çağırırdı. Dayısı əvvəlki

illərdə onun kollecdən göndərdiyi şeirləri sətir-sətir diqqətlə araşdıraraq oxumuş və uşağın qələmindəki hikmət və istedad qığılıcımını duya bilmişdi. Odur ki, bacısı oğlundan *“doğrudanmı sən həkim olmaq istəyirsən?”* deyər sənayici tərzdə soruşmuşdu.

1876-cı ildə Edinburq universitetində təhsil almağa başlayan gələcək ədib artıq öz evlərində qalır və iki semestrin dərslərini bir semestrə yerinə yetirməklə müxtəlif həkimlərin yanında assistent kimi çalışmaq evin büdcəsinə kömək edirdi. Məhz bu minvalla o, yaxınlıqdakı Arran şəhərində klinika açmış doktor Bell ilə qarşılaşır və onun mühazirələrini dinləməzdən daha əvvəl onun dahiyənə bacarıqlarını üzə çıxarır.

Digər müəllimi Çarlz Uayvil Tompson isə taxta korvet *“Çellencer”*də bütün okean və dənizləri keçərək elmə məlum olmayan heyvan növlərini axtarmış və onların həyat tərzlərini öyrənməyə cəhd etmişdi.

Bu dərin bilik sahiblərindən biri olan bəstə boylu və assuriyalılarının bənzər saqqalı olan professor Rezerford isə öz mühazirələrini sinfə daxil olmazdan daha əvvəl elə pilləkənlərdə başlayardı. Dəhlizdə ona həqiqətənmə Həvvanın elə Adəmin qabırğasından yaradıldığı barədə sualı o, şərh etməyə başlayarkən Çarlz Darvinin *“Bioloji növlərin mənşəyi”*, görkəmli fransız alimi Küvyenin paleontologiya elmini yaratması haqqında söz açar və dini kolleclərdə keçilən dini doqmalardan çoxunun təbiət elmləri ilə birbaşa təzad təşkil etməsini tutarlı faktlarla sübuta yetirər və Artur yaşında olan tələbələrin dünyagörüşünə köklü dəyişikliklər gətirirdi.

Amma Cozef Bell onu daha çox valeh etdiyindən tezliklə bütün dünya məhz Arturun qələminin fəhmi sayəsində həmin adamdan danışmağa başlayacaq. Lakin təbiətə əfsanəvi şəxsiyyətlərə əslə bənzəməyən, yüksək yumor duyğusunu bütün şəraitlərdə hifz edən bu xeyli yaşlı adam diaqnoz təyini zamanı tələbələrə beyinlə yanaşı əlləri, gözləri və qulaqları da işə salmağı məsləhət görürdü. Arıq, əldən cəld, başında bir çəngə saçı olan bu adam tələbələrin və feldşerlərin əhatəsində böyük bir otaqdakı masa arxasında əyləşərək xəstələri qəbul edərkən Arturun vəzifəsi onları bir-bir içəri dəvət etmək idi.

“Bu adam solaxay çəkməçidir,” – deyər o öz ətrafındakıları heyrətəndirməkdən gizləncə zövqlənərdi. *“Çünki onun şalvarının dizlərinin çəkməçi dəmiri ilə daim təmasda olan içəri tərəfi yeyilmişdir. Sağ tərəfinin daha çox yeyilmiş olması onun mıxları sol əllə vurmasına aşkarca dəlalət edir”.*

Sonra isə hər iki əllərinin barmaqlarının uclarını birləşdirərək digər şəxs haqqında deyər: *“Bu adam isə mebelləri pardaqlamaqla məşğuldur. Bunu bilmək üçün həmin xəstəni iyləmək kifayətdir”.*

Melvin Kresçent küçəsində hələ də öz gözəlliyi ilə yoldan ötənləri valeh edən evdə yaşayan doktor Bell öz deduktiv metodunu kriminal işdə tətbiq etməkdən çox uzaq idisə də, on beş ildən sonra onun Ardlamont müəmmasını açmağa göstərdiyi cəhd də məlumdur. *“Təfərrüatları görməyə gözü alışdırın, vəssəlam”.* Onun tələbələrinə verdiyi başlıca tövsiyə bundan ibarət idi (2). Lakin hələ deduksiyanı cinayət axtarışına tətbiq etmək üçün Doylun başı öz

dərsləri ilə həddən artıq qarışıq idi. Onun müəllimlərindən daha biri olan professor Haksli ənənəvi teoloji müddəalara rişxəndlə yanaşır və Çarlz Darvin kimilər sayəsində bütün Britaniyanı həmin dövrdə bürümüş bu ab-havanı çox aydın və yaddaqalan bir şəkildə əks etdirirdi. Bu isə Stoniherst izuit kollecində Arturun aldığı dünya görüşü ilə tam ziddiyyət təşkil edirdi. Çünki bu alimin tədris etdiyi anatomiya fənni, insanın digər canlılara mənşəcə qohumluğu barədə elmi faktlar əslində insanın yaranışı haqqında olan dini doqmalarla tamamilə uyğunsuzluq təşkil edirdi.

1880-cı ilin fevral-sentyabr aylarında hələ tələbə olan Artur soyuq Afritika sularında iri dəniz heyvanları ovu edən 60 min tonluq “Ümid” adlı buxar gəmisində həkim sifətilə dəniz səfərinə yola düşür. Bir ildən sonra isə o öz təhsilini başa vuraraq tibb bakalavri və cərrahiyyə magistri diplomu alır. Elə həmin il tələbə yoldaşı doktor Badd onu aldadıb Bristolaya guya əməkdaşlıq üçün çağırır. Lakin həmin adamla görüşərkən məlum olur ki, tezəcə evlənib bu şəhərdə fərdi həkimlik təcrübəsinə başlamış Badd ondan maliyyə dəstəyi almaq niyyətindədir. Arturun isə belə bir imkanı olmadığından onlar tezliklə ayrılırlar. Həmin 1881-ci ilin son rübündə o, “Mayumba” gəmisində artıq tamix-tisaslı həkim sifəti ilə Afrika ekspedisiyasında iştirak edir, Afrika qızdırmasına tutulur, köpək balığının dişlərindən zorla xilas olur, İngiltərəyə qayıdarkən gəmi yanğınının söndürülməsində iştirak edir. Nəticədə onun əlində öz şəxsi klinikasını açmasına kifayət edəcək qədər pulu olur.

Lakin əmiləri Arturun katolik həkim olmasını istədiklərindən onun xristianlığı yalnız bütöv şəkildə və hər hansı bir məzhəb vasitəsilə olmadan qəbul etmək niyyətində olduğunu bildikdə ondan üz çevirirlər və katolik kilsənin dəstəyindən Artur məhrum olur. Belə ki, 1882-ci ilin sentyabrında Sautsi şəhərinin Elm-Qrov məhəlləsinin Buş Villas küçəsindəki bir sayılı kiçik evi ili 40 funt-sterlinqə kirayə edəndə artıq özünü müstəqil bir insan hiss edir. Bu halda, onun öz qapısına vurduğu “doktor Doyl” lövhəciyinə hamı nəzər salsada, müalicə üçün uzun müddət müraciət edən olmur. İş belə gördükdə Artur “London sosayəti” jurnalına iki hekayə göndərir. Onları nəinki bəyənilib çap edirlər, hətta daha ikisini də sifariş etməklə ona qabaqcadan bir qədər avans da verirlər. Beləliklə, həkimliyinin ilk ayında onun əlinə 7 funt 15 şilling pul gəlir. Bu isə ədəbi fəaliyyətə başlamaq üçün onda kifayət qədər yüksək stimül yaradır. Bununla belə, bədii yaradıcılıqda öz dəsti-xəttini tapması üçün o, hələ çox çalışmalı idi. 19-cu əsrin son rübündə İngiltərənin ən oxunaqlı və məşhur bədii jurnallarından biri olan “Kornhil”dən gənc həkim Artur Konan Doyla 1885-ci ilin 15 iyulunda kiçik bir məktub gəlir. Ona bildirilir ki, onun qələmindən çıxmış “Xebekukun çatdırdığı xəbər” adlı əsəri redaksiya tərəfindən bəyənilmiş və 29 giney qonorara layiq görülmüşdür. Göndərişdə əsərin jurnalda çap edilməsinin gələn ilin əvvəlinə qədər təxirə salındığı da qeyd edilir. Vaxtilə Tekkerey və Luis Stivenzon tərəfindən idarə olunmuş bu mötəbər dövrü nəşrdə çap olunmaq, təzə başlayan həvəskar ədib Konan Doyl üçün çox böyük şərəf sayıldığından, müəllif öz ilk qələm təcrübəsinin uğurundan

olduqca məmnun qalır və vaxt itirmədən yeni bir povest üzərində işə başlayır.

Bu təzə bədii yazının adı “Gerdston ticarət evi” idi. Onun üzərində iş apararkən gənc müəllif artıq evli idi. 1886-cı ilin əvvəlində həmin əsəri başa vurduqdan və üzünü səliqəli xətlə köçürdükdən sonra Konan Doyle artıq insan psixikası, yaddaşın beyinlə yanaşı ruhda da parallel surətdə öz əksini tapması kimi məsələlər maraqlandırır. Məhz belə duyğuların təsiri altında “Psixoloqun arvadı” hekayəsini yazdıqdan sonra Artur Konan Doyle məşhur astronom və riyaziyyatçı olan general Dreyzonla tanış olur, məhz onun vasitəçiliyi ilə ilk spiritizm seanslarında iştirak edir (3). Müəllif Britaniyanın ən dahi ədiblərindən biri olan Vilyam Şekspirin şah əsəri “Xoşbəxt Danimarka şahzadəsi Hamlet”-dəki dillərdə zərbi-məsələ çevrilmiş “*Görəsən bu zavallı ölümlər yuxularında nə görürlər...*” kəlamı üzərində zaman-zaman baş sındırır və yuxunun müvəqqəti ölüm olması kimi, ölümün də müvəqqəti yuxu olmasına inanmaq istəyir, qədim Hind fəlsəfəsindəki Karma qanununa əsasən ruhun hər yeni dünyəvi həyatı boyu bədənin dəyişdikcə daha da kamil ömür yaşaması barədə deyimə böyük maraq göstərir. İngilis orduları tərəfindən işğal olunmuş Hindistan onu daim ahənribə kimi durmadan özünə çəkir, bu ölkənin son dərəcə qədim tarixi, zəngin mədəniyyəti və əsrarəngiz fəlsəfəsi onun təxəyyülünü aludə edir.

Bir həkim və yazıçı kimi Konan Doyle həyatın qaranlıq sirlərinə yalnız öz marağı naminə deyil, həm də onlar barədə dünyanın hər yerini əhatə edən ingilisdilli oxucularla bölüşmək üçün vaqif olmaq istəyir. Hind mədəniyyətinə olan sönməz müəllif marağı öz əksini 1890-cı ildə işıq üzə görəcek “Dörtlərin işarəsi” povestində Şerlok Holmsın apardığı təhqiqatlar sayəsində tapacaq. Lakin dünyanın ən parlaq bədii obrazlarından biri olan Şerlok Holmsa doğru irəliləyişində və bədii yaradıcılıqda öz dəsti-xəttini tapmasında keçəcəyi iztirablı yolda onu bir çox digər qələm təşəbbüsləri gözləyir. Hər halda, general Dreyzonun ani olaraq gənc Arturun önündə açdığı qapını bu istedadlı yazıçı bir daha örtülməyə qoymayacaq və hətta dünyəvi şöhrətinin zenitində olduğu altmış yaşından sonrakı son on bir illik ömrünü bütövlükdə spiritizm üzrə oxuyacağı mühazirələrə həsr edəcək bu adam öz şəxsi varidatından 250 min funt-sterling məbləğində pulu yalnız bu işin təbliğinə sərf edəcək və “*ruh faktorunu sübut olunandır*” deyəcək.

Lakin 1886-cı ildə onun həkimlik təcrübəsindən əldə etdiyi gəlir ildə cəmi 150 funtdur. Bununla belə, Artur Konan Doyle öz yeni povesti “*“Qütb ulduzu” gəmisinin kapitanı*” əsərini məhz general Dreyzona həsr edir. İlk dövrə aid bədii yazıların heç yerdə çap üçün qəbul olmadığına baxmayaraq o heç də azalmayan əzmkarlıqla “*İşıq və zülmət*” ümumi adı altında 18 hekayədən ibarət yeni bir toplu hazırlamağa başlayır və onu qısa bir zaman kəsimi ərzində başa vurur.

Bədii yaradıcılığının başlıca məqamı olan detektiv janrın parlaq nümunələrini yaratmaq işinə Konan Doyle məhz bundan sonra qədəm qoyur. 1886-cı ilin martında başladığı və aprelində bitirdiyi, ilkin adı “*Dolaşmaq kələf*” olan xırda xətlə yazılmış iki yüz səhifəlik povestdə o, özünə əbədi şöhrət gətirmiş

Şerlok Holms obrazını ilk dəfə canlandırır və bütün dünyanı bu sadə insanın zəkasının heyvətəmiz gücü ilə ani olaraq rıqqətə gətirir (4). Lakin əsərin taleyi ilkin məqamda bir o qədər də uğurlu olmur. “Kornhil məqəzin” jurnalında işləyən Ceyms Peynin iş masası üzərinə gəlib çıxdıqdan sonra həmin redaktor əsəri ötürü vərəqləyirsə də, müəllifə belə bir cavab yazır: *“Jurnalın bir nömrəsi üçün bu yazının həcmi çox iri, serial şəkildə verməkdən ötrü isə çox qısaadır.”* Belə bir cavabdan qane olmayan ədib həmin əlyazmasını bu dəfə “Fred Uorn və K.” nəşryyatına yollayır. Həmin çap müəssisəsinin baş redaktoru S.Q.Bottani isə digər əlyazmaları ilə bərk məşğul olduğundan Şerlok Holms barədə bu ilk povesti öz arvadının zövqünə tapşırır. Bu qadın özü də qələm əhli olduğundan, Artur Konan Doylun incə yazıçı zövqünü, aydın və drammatik təhkiyəsinə dərhal bəyənir və onu “anadangəlmə romançı” adlandırır. Lakin nisbətən kiçik imkanlara malik nəşriyyat həmin yazını yalnız növbəti ildə dərc edə biləcəyi barədə müəllifə xəbər göndərir. Əsər üzərində növbəti çaplar üçün əlyazma hüququnu əldə etməklə birgə verəcəyi qonorarın miqdarı isə 25 funt kimi göstərilir.

Şerlok Holmsın hərtərəfli istedad sahibi olan müəllifi daim tarixin müxtəlif dövrləri ilə yaxından maraqlandığından 1887-ci ildə o “Mikki Klark” sərlövhəsi altında mübarizələrdən bəhs edən iri həcmli yeni bir yazı üzərində düşünməyə başlayır və düzəlişlərlə dolu olan əsərin üzünü o, 1888-ci ilin fevralında köçürüb qurtarır. Burada məhəbbət səhnələri olmasa da, “Lonqmen” nəşriyyatı onu çapa hazırlamağa başlayır. Həmin janrda yaradıcılığa davam edən ədib bundan dərhal sonra öz qısa povesti “Qlumber tapmacası”nı əldən çıxarır. Onun ardınca isə 1366-cı ilin İngiltərəsinə dair “Ağ dəstə” əsərini 1890-cı ildə yekunlaşdırır. Elə həmin ildə Konan Doyl yuxarıda adını çəkdiyimiz “Dördlərin işarəsi”ni yazmağa başlayır. Holmsa həsr olunmuş həmin ikinci yazı birincisindən dörd il sonra baharda işıq üzü görür. Artıq o, peşəkar bir qələm sahibi kimi Portsmus ədəbi cəmiyyətində digər yazıçılarla müntəzəm ünsiyyət saxlayır və burada doktor Ceyms Uotsonla yaxından tanış olur. Detektiv əsərlərində oxucu nigarançılığını artırmaq üçün fəvqəladə parlaq zəka sahibi Şerlokun apardığı araşdırmalara adi normal insan səviyyəsində nəzər salmaq və onunla dostluq etmək üçün daha bir daimi personajın zəruriliyini hiss edən müəllif həmin canlı Uotsonu olduqca diqqətlə müşahidə edir və ondakı bir çox cəhətləri öz ikinci obrazına şamil edir.

1891-ci ilin sonunda artıq bütün Britaniya bu xəfiyyəçi obrazından danışır. Artur Konan Doyl adı indi ani olaraq bütün ölkədə məşhur olur. 1891-ci ildə “Strend” jurnalında çıxan “Dodağı çapıqlı adam” povestinə rəsmlər çəkmiş Sidney Peycet də şöhrət qazanır. Çox arıq, yuxudan gec oyanan, çox səliqəli geyinən, skripka çalan və kələfləri açdığı zaman səylə düşünərkən kaşı qəlyanları bir-birinin ardınca tüstülədən Holmsı müəllifin düşündüyü tərzdə karandaş qrafikası ilə canlandırmağa o, həqiqətən ustalılıqla nail olur.

“Strend”in oxucuları isə Holmsa aid yeni əsərləri səbrsizliklə gözləyirlər. Həmin dövrdə hələ də fərdi həkimlik təcrübəsindən əl çəkməyən ədib xanımı

ilə birgə göz xəstəlikləri barədə mühazirələr dinləməyə başlayır. Jurnalın təkidli müraciətləri onu yenuidən Holmsın açdığı qəribə hadisələrə aid bədii yazılar üzərində işləməyə sövq etdirir. Bu dəfə “Bohemiya qalmaqal” hekayəsi “Strend”in səhifələrini rəvnaqləndirir. Hər iki yazıda heç kəs məsuliyyətə cəlb olunmadığından, müəllif daha kəskin süjetlərə əl atır və 1891-ci ilin apreldən avqustuna kimi daha altı hekayədə xəfiyyəçinin yüksək istedadını və heç kimə bənzəməyən xarakterini tədricən açıb canlandırır. Bu yeni hekayələrdən hər biri üçün ona o dövrün ən yüksək qonorarı olan 35 funtsterlinq ödəniş edilir. Lakin bu qədər incə və qəliz süjetləri düşünüb hazırlamaq Konan Doylu olduqca yorur, jurnalın baş redaktoru Corc Nyunsensin və onun sahibi Qrinhof Smitin inadları isə ədibi cana yığır. Odur ki, cənubi Norvudda – Tennison Roud deyilən yerdə özünə dəbdəbəli malikanə tikdirərkən artıq Konan Doyl yenidən tarixi mövzuya qayıtmaq qərarına gəlir.

İndi onu həm XIV Lüdovik, həm Kanada irokezləri, həm fransız huge-notları, həm də ingilis protestantlarının 1685-ci ildəki fəaliyyətləri aludə edirdi. “Strend”in oxucuları isə jurnalın hər nömrəsi çıxarkən köşklərdə böyük növbələr yaradır və Şerlok Holmsa aid yeni yazıları onun səhifələrində görmədikdə narahatçılıqlarını getdikcə daha ciddi şəkildə bürüzə verirlər. Jurnal isə müəllifi hər cür dilə tutur və uzunluğundan asılı olmadan dahi xəfiyyəçiyə aid hər bir hekayəyə 50 funt verməyə nəşirlər məmnunuyyyətlə razı olurlar. 1891-ci ilin sonunda Konan Doyl yeni dəstdən ilk iki hekayəni – “Mavi korbunkul”u və “Alabəzək lent”i jurnala təqdim edir. Həmin qismə daxil olan digər yazılar – “Tanınmış subay”, “Mühəndisin üzülmüş barmağı”, “Beril diadema”, “Mis rəngli cökələr” adlanırdı. Detektiv süjetlər qurmağın çətinliyi tezliklə müəllifi çox ciddi bir şəkildə yorur və Konan Doyl artıq öz dahiyənə personajını öldürmək qərarına gəlir (5).

ƏDƏBİYYAT

1. Carr, John Dickson. “The Life of Arthur Conan Doyle”. John Murray. London. 1949.
2. Liebow, Ely M. “Dr. Josef Bell: Model for Sherlock Holmes”. Bowling Green. Ohio. Bowling Green University Popular Press. 1982.
3. Jones Kelvin I. “Conan Doyle and the Spirits”. The Aquarian Press. Wellingborough. 1989.
4. Дойл, Артур Конан. «Этюд в багровых тонах». М.: НПО 'Квант'. 1991.
5. Green, Richard Lancelyn & Gibson, John Michael. “A Bibliography of Conan Doyle”. Oxford. Clarendon Press, 1983.

АРТУР КОНАН ДОЙЛ И ДЕТЕКТИВНЫЙ ЖАНР

Г.И.АХМЕДОВ

РЕЗЮМЕ

Представленная статья является второй половиной работы и посвящена детективному аспекту творчества известного английского писателя Артура Конан Дойла. Нами опубликованы ряд статей в данной области.

Ключевые слова: душа, приключение, уголовное дело, литературный стиль, финансовая поддержка, охватить период,

ARTHUR CONAN DOYLE AND DETECTIVE GENRE

G.I.AHMADOV

SUMMARY

The presented paper is the second half of the whole piece highlighting the entire literary creation of the mentioned writer within the limits of this paper. Though he wanted to write more historical novels, he happened to become world – known for his image Sherlock Holms. I have been working upon the very aspect of creation of this author with the aim of gaining professorship for the last ten years. Translation of several detective stories of this author into Azeri belongs to our pen and a few years ago they were published in the magazine “Mutarcim”.

Key words: spirit, adventure, criminal case, literary style, a financial support, to cover the period, to refer to facts